

CYNGOR BWRDEISTREF SIROL RHONDDA CYNON TAF

CYNLLUN STRATEGOL CYMRAEG MEWN ADDYSG 2017–2020

DIWEDDARIAD CYNNYDD - RHAGFYR 2020

CYFLWYNIAD

Yn unol â chais Llywodraeth Cymru (LIC), mae'r ddogfen yma'n darparu diweddariad ar y camau sydd wedi'u hamlinellu yng Nghynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg (CSCA) Cyngor Bwrdeistref Rhondda Cynon Taf (CBSRhCT) am y cyfnod rhwng 2017 a 2020 a gafodd ei gymeradwyo gan LIC ar 15 Mawrth 2018. Y diweddariad blaenorol, sef un 2019 i 2020, oedd i fod y diweddariad olaf ar gyfer y CSCA yma, ond oherwydd Covid-19, mae cyfnod y CSCA wedi'i ymestyn i gynnwys y cyfnod 2020 i 2021. Mae gofyn bod diweddariad yn cael ei gyflwyno i LIC erbyn 20 Rhagfyr 2020 fan bellaf.

Ers paratoi CSCA CBSRhCT 2017 i 2020 a'i gyflwyno i Lywodraeth Cymru yn 2016, mae newidiadau sylweddol wedi bod yn y sector addysg gyfrwng Gymraeg, a rheiny ar lefelau lleol a chenedlaethol. Deddfwriaeth LIC sydd wedi dylanwadu'n bennaf ar y newidiadau yma, yn enwedig y Cynllun Gweithredu Cymraeg mewn Addysg - 2017 i 2021 newydd¹, a hefyd gweithredu Rhaglen Ysgolion a Cholegau'r 21^{ain} Ganrif² Ni fydd ffrwyth llafur y newidiadau hyn yn gwbl amlwg ym Mwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf (RhCT) nes ymhell ar ôl i'r CSCA cyfredol ddod i ben. Yn ogystal, mae LIC wedi diweddarau'r rheoliadau ynghylch CSCAau. Mae Rheoliadau Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg (Cymru) 2019³ yn canolbwyntio ar bedwar cynnig allweddol, a'r prif ddau yw:

- Ymestyn hyd cylch gweithredu'r CSCA o'i dair blynedd gyfredol i ddeng mlynedd.
- Disodli'r ddyletswydd gyfredol sydd ar Awdurdodau Lleol i gynllunio darpariaeth eu haddysg gyfrwng Gymraeg yn seiliedig ar alw ar yr amod bod Awdurdodau Lleol yn cyflawni targedau sydd wedi'u gosod gan LIC. Nod y targedau yma yw cynyddu canran y disgyblion sydd yn eu blwyddyn gyntaf o addysg gyfrwng Gymraeg dros gyfnod y CSCA yma.

Mae CBSRhCT yn croesawu'r cynigion yma, ond yn effro i'r ffaith fod yn rhaid alinio dylanwadau amrywiol a mynd i'r afael â heriau allanol er mwyn cyflawni unrhyw dargedau cytûn.

Er gwaethaf newidiadau sylweddol i'r sector addysg gyfrwng Gymraeg ar lefelau lleol a chenedlaethol, ynghyd â chymhlethdodau byd-eang yn sgil pandemig Covid-19, mae CBSRhCT wedi parhau i gefnogi'r camau cytûn sydd wedi'u hamlinellu yn ei CSCA cyfredol, gyda'r nod o gynyddu nifer y siaradwyr a hefyd darpariaeth addysg gyfrwng Gymraeg a rhagori arno.

Wrth edrych i'r dyfodol, mae CBSRhCT am adeiladu ar yr hyn y mae wedi'i gyflawni hyd yma a sicrhau bod pob tref a chymuned yn RhCT yn lle gwych i fyw, gweithio a chwarae. Uchelgais CBSRhCT yw bod pawb mor iach, annibynnol a llewyrchus â phosibl trwy

¹ [Cynllun Gweithredu Cymraeg mewn Addysg - 2017 i 2021](#)

² [Rhaglen Ysgolion yr 21^{ain} Ganrif](#)

³ [Rheoliadau Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg \(Cymru\) 2019](#)

gydol eu bywydau. Mae agor y drws i addysg dda, datblygu sgiliau a chynnig cyfleoedd cyflogaeth o safon i gyd yn feysydd blaenoriaeth allweddol.

Mae sicrhau ysgolion da yn ganolog i gyflawni'r nodau hyn fel bod gan bob plentyn a pherson ifanc fynediad i addysg gyfrwng Gymraeg ac addysg Gymraeg gadarn. Bydd CBSRhCT yn cyflawni hyn trwy gynorthwyo plant i gael y dechrau gorau mewn bywyd a bod yn barod i ddysgu trwy system blynyddoedd cynnar sydd wedi gweld gwelliant, cynnig gofal plant a hefyd trwy fuddsoddi mewn Ysgolion 21ain Ganrif newydd sydd wedi gwella'n sylweddol.

Y SEFYLLFA BRESENNOL

DISGYBLION OEDRAN YSGOL STATUDOL SY'N DERBYN ADDYSG GYFRWNG GYMRAEG AR DRAWS ARDAL Y PUM AWDURDOD LLEOL SY'N RHAN O WASANAETH ADDYSG AR Y CYD CONSORTIWM CANOLBARTH Y DE

Mae'r tabl canlynol yn amlinellu cyfanswm y canran o ddisgyblion oedran ysgol statudol (pump i bymtheg oed) sy'n derbyn eu haddysg mewn ysgolion cynradd, canol ac uwchradd cyfrwng Cymraeg ar draws pob un o bum Awdurdod Lleol yr ardal sy'n rhan o Wasanaeth Addysg ar y Cyd Consortiwm Canolbarth y De (GACCCD), yn ystod y tair blynedd academaidd diwethaf. Mae'r wybodaeth yn deillio o Gyfrifiad Ysgol Blynyddol Lefel Disgyblion (CYBLD):

Cyfanswm y canran o Ddisgyblion Oedran Ysgol Statudol (Pump i Bymtheg Oed) sy'n derbyn eu haddysg mewn ysgolion Cynradd, Canol ac Uwchradd Cyfrwng Cymraeg.			
Awdurdod Lleol	Cyfanswm y canran o Ddisgyblion Oedran Ysgol Statudol		
	2018	2019	2020
Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr	7.57%	7.46%	7.40%
Cyngor Dinas Caerdydd	14.81%	15.05%	15.30%
Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful	7.33%	7.63%	7.72%
Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf	18.80%	18.90%	18.81%
Cyngor Bro Morgannwg	12.38%	12.69%	12.79%
Gwasanaeth Addysg ar y Cyd, Consortiwm Canolbarth y De	13.92%	14.08%	14.16%

Mae'r data'n dangos sefydlogrwydd yng nghyfanswm y canran o ddisgyblion statudol oedran ysgol (rhwng pump a phymtheg oed) sy'n derbyn eu haddysg mewn ysgolion cynradd, canol ac uwchradd cyfrwng Cymraeg ar draws ardal y pum Awdurdod Lleol sy'n rhan o'r Gwasanaeth Addysg ar y Cyd yn ystod y tair blynedd academaidd diwethaf.

Mae gan CBSRhCT y ganran uchaf o ddisgyblion oedran ysgol statudol (pump i bymtheg oed) sy'n derbyn eu haddysg mewn ysgolion cynradd, canol ac uwchradd cyfrwng Cymraeg ar draws ardal y pum Awdurdod Lleol sy'n rhan o'r Gwasanaeth Addysg ar y Cyd yn ystod y tair blynedd academaidd diwethaf.

DEILLIANT 1: CYNNYDD YN Y NIFER O DDISGYBLION SAITH OED SY'N CAEL EU HADDYSGU DRWY GYFRWNG Y GYMRAEG

YSGOLION CYNRADD

Mae gan CBSRhCT un deg saith o ysgolion cynradd cyfrwng Cymraeg ledled y Fwrdeistref Sirol er mwyn sicrhau mynediad i bawb. Mae dwy ysgol bob oed i blant 3 i 19 oed: Ysgol Garth Olwg ac Ysgol Llanhari, tair ysgol gynradd y ddwy iaith ar gyfer plant 3 i 11 oed: Ysgol Gynradd Dolau, Ysgol Gynradd Heol y Celyn ac Ysgol Gynradd Penderyn, a 12 ysgol gynradd ar gyfer plant 3 i 11 oed. Mae pob un o'r disgyblion sy'n mynychu'r ysgolion yma'n astudio drwy gyfrwng y Gymraeg.

Mae'r tabl nesaf yn amlinellu cyfanswm y disgyblion oedran ysgol gynradd sydd wedi mynychu ysgolion yn CBSRhCT yn ystod y tair blynedd academaidd ddiwethaf. Maen nhw wedi'u rhannu'n gyfrwng Saesneg a chyfrwng Cymraeg ac mae'r wybodaeth yn deillio o'r CYBLD:

Cyfanswm Disgyblion Oedran Ysgol Gynradd sy'n Mynychu Ysgolion yn CBSRhCT wedi'i rannu'n Gyfrwng Saesneg a Chyfrwng Cymraeg							
Categori	Blwyddyn						
	2017/2018		2018/2019		2019/2020		
	Nifer	%	Nifer	%	Nifer	%	
Cyfanswm y disgyblion sy'n Mynychu Ysgolion Cynradd Cyfrwng Saesneg	18,241	80.95%	18,153	80.96%	18,078	81.07%	
Cyfanswm y Disgyblion sy'n Mynychu Ysgolion Cynradd Cyfrwng Cymraeg	4,291	19.04%	4,269	19.03%	4,220	18.93%	
Cyfanswm y Disgyblion sy'n Mynychu Ysgolion Cynradd	22,532		22,422		22,763		

Mae'r data'n dangos sefydlogrwydd yn y gymhareb rhwng disgyblion oedran ysgol gynradd sy'n mynychu ysgolion cynradd cyfrwng Saesneg a'r rheiny sy'n mynychu addysg Gyfrwng Gymraeg yn CBSRhCT yn ystod y tair blynedd academaidd diwethaf.

Mae'r nifer o lefydd sydd ar gael ym mhob ysgol yn cael ei adolygu'n flynyddol gan Gyfarwyddiaeth Addysg a Gwasanaethau Cynhwysiant CBSRhCT. Defnyddir data'r Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion (CYBLD), rhagolygon ysgol, ceisiadau derbyn blynyddol a gwybodaeth genedigaethau byw Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf.

Mae unrhyw gynnydd mewn poblogaethau disgyblion, yn enwedig o fewn darpariaeth gyfrwng Gymraeg, yn cael ei fonitro'n ofalus. Os yw'r cynnydd yn glir ac yn cael ei gynnal o fewn dalgylch ysgol benodol, mae cynyddu nifer y llefydd angenrheidiol yn cael ei ystyried yn y ffordd sydd fwyaf priodol ac sydd fwyaf addas i'r ysgol benodol honno.

Ar hyn o bryd mae gan y mwyafrif o ysgolion cynradd cyfrwng Cymraeg ym Mwrdeistref Sirol RhCT lefydd dros ben. Fodd bynnag, mae yna nifer o ysgolion cynradd lle mae angen cynyddu'r nifer o lefydd. O ganlyniad i hynny, mae camau'n cael eu cymryd ar hyn o bryd, neu eisoes wedi'u cymryd, i fynd i'r afael â'r materion hyn. Er enghraifft, mae CBSRhCT wedi:

- Ymrwymo i fuddsoddi £3.3 miliwn yn Ysgol Gynradd Gymraeg Aberdâr i ddarparu 60 lle ychwanegol.
- Uno ysgol gynradd ac uwchradd Garth Olwg i fod yn ysgol 3-19 oed, er mwyn galluogi'r ddarpariaeth gynradd i ehangu i'r lle sydd dros ben yn yr ysgol uwchradd;
- Ar hyn o bryd mae Ysgol Gynradd Dolau yn cael ei hehangu gan fod cynlluniau ar y gweill i ddatblygu tai yn yr ardal. Bydd y ddarpariaeth newydd yma'n darparu 540 o lefydd cynradd cyfrwng Cymraeg.
- Bydd Ysgol Gynradd Penderyn yn troi'n ysgol gyfrwng Gymraeg yn unig ym mis Medi 2021 gan gynyddu llefydd darpariaeth Gymraeg yn yr ysgol.

Yn ogystal, mae CBSRhCT wedi ymrwymo i gynyddu ansawdd ac argaeledd darpariaeth Gymraeg yn y blynyddoedd cynnar ar safleoedd ysgolion cynradd trwy wario £3.5miliwn ar y canlynol:

- Creu cyfleuster gofal plant newydd yn Ysgol Gynradd Gymraeg Aberdâr.
- Symud cyfleuster gofal plant sydd eisoes yn bodoli yn Ysgol Llanhari o hen dŷ'r gofalwr i leoliad newydd ar safle'r ysgol.
- Sicrhau gwelliant sylweddol i gyfleusterau gofal plant a oedd eisoes yn bodoli yn YGG Evan James.

DISGYBLION BLWYDDYN DAU

Mae'r tabl nesaf yn amlinellu cyfanswm y disgyblion oedran ysgol gynradd sy'n mynychu ysgolion cynradd cyfrwng Cymraeg yn CBSRhCT. Mae'r data wedi'i rannu yn ôl grŵp blwyddyn a Chyfnod Allweddol am y tair blynedd academaidd diwethaf ac yn deillio o'r CYBLD:

Cyfanswm y Dysgwyr Oedran Ysgol Gynradd sy'n Mynychu Ysgolion Cynradd Canolig Cymru yn CBSRhCT Wedi'i rannu yn ôl Grŵp Blwyddyn a Chyfnod Allweddol				
Cyfnod Allweddol	Grŵp blwyddyn	Blwyddyn		
		2017/2018	2018/2019	2019/2020
Cyfnod Sylfaen	Cyn-feithrin	73	24	27
	Cyn-feithrin (rhan-amser)	0	19	29
	Y Feithrinfa	519	421	406
	Meithrin (rhan-amser)	0	140	130
	Derbyn	554	517	565

	Derbyn (rhan-amser)	0	1	0
	Blwyddyn Un	530	537	506
	Blwyddyn Dau	543	516	534
Cyfanswm y Cyfnod Sylfaen		2,219	2,015	2,038
Cyfanswm Rhan Amser y Cyfnod Sylfaen		0	160	159
Cyfnod Allweddol Dau	Blwyddyn Tri	512	533	507
	Blwyddyn Pedwar	532	499	521
	Blwyddyn Pump	539	528	486
	Blwyddyn Chwech	489	534	509
Cyfanswm Cyfnod Allweddol Dau		2,072	2,094	2,023
Cyfanswm yr Ysgolion Cynradd		4,291	4,269	4,220

Mae'r data'n dangos gostyngiad bach o 22 disgybl yng nghyfanswm disgyblion ysgolion cynradd rhwng y blynyddoedd academaidd 2017/2018 (4,291) i 2018/2019 (4,269), a gostyngiad o 49 disgybl rhwng y blynyddoedd academaidd 2018/2019 (4,269) i 2019/2020 (4,220).

Mae'r data hefyd yn dangos nifer y dysgwyr saith oed (Blwyddyn Dau) sy'n derbyn eu haddysg trwy gyfrwng y Gymraeg. Rhwng y blynyddoedd academaidd 2017/2018 (543) a 2019/2020 (516), roedd gostyngiad o 27 yn y nifer o ddisgwyr (4.97%). Fodd bynnag, rhwng y blynyddoedd academaidd 2018/2019 (516) a 2019/2020 (534), roedd cynnydd o 18 dysgwyr (+3.48%).

Mae hyn yn is na'r targed a osodwyd yn CSCA 2017 i 2020 a oedd yn nodi y byddai 630 o ddisgyblion saith oed (Blwyddyn Dau) yn derbyn eu haddysg trwy gyfrwng y Gymraeg yn y flwyddyn academaidd 2019/2020.

DEILLIANT 2: MWY O DDISGYBLION YN PARHAU I WELLA EU SGILIAU IAITH WRTH DROSGWLWYDDO O'R YSGOL GYNRADD I'R YSGOL UWCHRADD

YSGOLION UWCHRADD

Mae gan CBSRhCT bedair ysgol uwchradd gyfrwng Gymraeg ledled y Fwrdeistref Sirol i sicrhau mynediad i bawb. Mae dwy ysgol bob oed i blant 3 i 19 oed: Ysgol Garth Olwg ac Ysgol Llanhari a dwy ysgol uwchradd ar gyfer disgyblion 11 i 19 oed: Ysgol Gyfun Cwm Rhondda ac Ysgol Gyfun Rhydywaun. Mae disgyblion sy'n byw ym Mwrdeistref Sirol Merthyr Tudful hefyd yn cael mynediad i addysg trwy gyfrwng y Gymraeg yn Ysgol Gyfun Rhydywaun. Mae pob disgybl sy'n mynychu'r ysgolion yma yn dysgu'n gyfan gwbl drwy gyfrwng y Gymraeg.

Mae'r tabl nesaf yn amlinellu cyfanswm y disgyblion oedran ysgol uwchradd sy'n mynychu ysgolion cyfrwng Saesneg a'r rheiny sy'n mynychu ysgolion cyfrwng Cymraeg yn CBSRhCT yn ystod y tair blynedd academaidd diwethaf. Mae'r wybodaeth yn deillio o'r CYBLD:

Cyfanswm y disgyblion Oedran Ysgol Uwchradd sy'n Mynychu Ysgolion yn CBSRhCT wedi'u rhannu'n Cyfrwng Saesneg a Chyfrwng Cymraeg

Categori	Blwyddyn					
	2017/2018		2018/2019		2019/2020	
	Nifer	%	Nifer	%	Nifer	%
Cyfanswm y disgyblion sy'n Mynychu Ysgolion Uwchradd Cyfrwng Saesneg	12,550	80.65%	12,685	80.57%	12,868	80.37%
Cyfanswm y Disgyblion sy'n Mynychu Ysgolion Uwchradd Cyfrwng Cymraeg	3,010	19.34%	3,058	19.42%	3,141	19.62%
Cyfanswm y Disgyblion sy'n Mynychu Ysgolion Uwchradd	15,560		15,743		16,009	

Mae'r data'n dangos sefydlogrwydd yn y gymhareb rhwng disgyblion oedran ysgol uwchradd sy'n mynychu ysgolion uwchradd Saesneg a'r rheiny sy'n mynychu ysgolion uwchradd cyfrwng Cymraeg yn CBSRhCT yn ystod y tair blynedd academaidd diwethaf.

Mae'r nifer o lefydd sydd ar gael ym mhob ysgol yn cael ei hadolygu'n flynyddol gan y Gwasanaeth Addysg gan ddefnyddio data'r Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion (CYBLD/PLASC), rhagolygon ysgol, ceisiadau derbyn blynyddol a gwybodaeth genedigaethau byw gan y Bwrdd Iechyd Prifysgol. Mae unrhyw gynnydd mewn poblogaethau disgyblion, yn enwedig o fewn darpariaeth gyfrwng Gymraeg, yn cael ei fonitro'n ofalus. Os yw'r cynnydd yn glir ac yn cael ei gynnal o fewn dalgylch ysgol benodol, mae cynyddu nifer y llefydd angenrheidiol yn cael ei ystyried yn y ffordd sydd fwyaf priodol ac sydd fwyaf addas i'r ysgol benodol honno.

Mae gan y mwyafrif o ysgolion uwchradd Cyfrwng Cymraeg ym Mwrdeistref Sirol RhCT ddigon o lefydd dros ben. Fodd bynnag, mae un ysgol uwchradd lle mae angen cynyddu nifer y llefydd. Ar hyn o bryd felly, mae'r camau canlynol yn cael eu cymryd i fynd i'r afael â'r mater:

- Mae Rhaglen Ysgolion a Cholegau'r 21^{ain} Ganrif CBSRhCT wedi gwneud cais am £12.16 miliwn i gynyddu nifer y disgyblion yn Ysgol Gyfun Rhydywaun o 1,040 dysgwr i 1,230. Caiff hyn ei gyflawni trwy ychwanegu ystafelloedd addysgu ychwanegol ynghyd â chyfleusterau chwaraeon newydd i ategu'r cae chwaraeon 3G a gwblhawyd yn ddiweddar. Bydd yr ychwanegiadau yma'n darparu cyfleusterau o'r radd flaenaf i Ysgol Gyfun Rhydywaun a'r gymuned leol, gan gynyddu cyfleoedd ar gyfer cyfranogiad ehangach. Rhagwelir y bydd y dosbarthiadau addysgu newydd arfaethedig yn cael eu cwblhau yn barod ar gyfer y flwyddyn academaidd 2022/2023.

DISGYBLION BLWYDDYN NAW

Mae'r tabl nesaf yn amlinellu cyfanswm disgyblion oedran uwchradd sy'n mynychu ysgolion uwchradd cyfrwng Cymraeg yn CBSRhCT, yn ôl grŵp blwyddyn a Chyfnod Allweddol am y tair blynedd academaidd diwethaf. Mae'r wybodaeth wedi deillio o'r CYBLD:

Cyfanswm y disgyblion Oedran Ysgol Uwchradd sy'n Mynychu Ysgolion Uwchradd Cyfrwng Cymraeg yn CBSRhCT yn ôl Grŵp Blwyddyn a Chyfnod Allweddol				
Cyfnod Allweddol	Grŵp blwyddyn	Blwyddyn		
		2017/2018	2018/2019	2019/2020
Cyfnod Allweddol Tri	Blwyddyn Saith	545	577	588
	Blwyddyn Wyth	533	538	554
	Blwyddyn Naw	504	527	523
Cyfanswm Cyfnod Allweddol Tri		1,582	1,642	1,665
Cyfnod Allweddol Pedwar	Blwyddyn Deg	491	496	513
	Blwyddyn Un ar ddeg	434	485	489
Cyfanswm Cyfnod Allweddol Tri		925	981	1,002
Cyfnod Allweddol Pump / Chweched	Blwyddyn Deuddeg	300	241	289
	Blwyddyn Tair ar Ddeg	203	213	184
	Blwyddyn Pedair ar Ddeg	0	1	1
Cyfanswm Cyfnod Allweddol Pump / Chweched Dosbarth		503	455	474
Cyfanswm Ysgol Uwchradd		3,010	3,058	3,141

Mae'r data'n dangos cynnydd yng nghyfanswm disgyblion ysgolion uwchradd. Rhwng y blynyddoedd academaidd 2017/2018 (3,010) i 2018/2019 (3,058) roedd cynnydd o 48 dysgwr a rhwng y blynyddoedd academaidd 2018/2019 (3,058) i 2019/2020 (3,141), roedd cynnydd o 83 dysgwr.

Mae'r data hefyd yn dangos nifer y disgyblion un deg pedwar oed (Blwyddyn Naw) sy'n derbyn eu haddysg trwy gyfrwng y Gymraeg. Rhwng y blynyddoedd academaidd 2017/2018 (504) a 2019/2020 (527), roedd cynnydd o 23 dysgwr (+ 4.56%). Fodd bynnag, rhwng y blynyddoedd academaidd 2018/2019 (527) a 2019/2020 (523), roedd gostyngiad o 4 dysgwr (0.75%).

Mae hyn yn uwch na'r targed a osodwyd yn CSCA 2017 i 2020, sef y byddai 520 o ddisgyblion pedair ar ddeg oed (Blwyddyn Naw) yn derbyn eu haddysg trwy gyfrwng y Gymraeg yn y flwyddyn academaidd 2019/2020.

CYFRADDAU CADW

Mae'r tabl nesaf yn dangos y newid o bob Cyfnod Allweddol am y tair blynedd academaidd ddiwethaf yn y PcRh. Mae'r wybodaeth yn deillio o CYBLD:

Trosglwyddo o Bob Cyfnod Allweddol am y Tair blynedd diwethaf yn CBSRhCT			
Cyfnod Pontio	Blwyddyn		
	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Y Cyfnod Sylfaen i Gyfnod Allweddol 2	97.71%	98.16%	98.26%
Cyfnod Allweddol Dau i Gyfnod Allweddol Tri	111.68%	113.91%	110.11%
Cyfnod Allweddol Tri i Gyfnod Allweddol Pedwar	95.53%	98.41%	97.34%
Cyfnod Allweddol Pedwar i Gyfnod Allweddol Pump	62.24%	55.53%	59.59%

Mae dadansoddiad o ddata trosglwyddo yn dangos bod trosglwyddo disgyblion rhwng Cyfnodau Allweddol ddim yn broblem sylweddol yn CBSRhCT.

DEILLIANT 3: MWY O FYFYRWYR 14-16 OED YN ASTUDIO AR GYFER CYMWYSTERAU DRWY GYFRWNG Y GYMRAEG

Sylwch nad oes data diweddar ar gael ar gyfer Deilliant 3 gan nad yw Llywodraeth Cymru'n cyhoeddi'r mesurau hyn bellach. Fodd bynnag, mae modd gweld diweddariadau pellach yn Atodiad Un - Diweddariad Cynnydd - Rhagfyr 2020.

DEILLIANT 4: MWY O FYFYRWYR 14-19 OED YN ASTUDIO PYNCIAU DRWY GYFRWNG Y GYMRAEG, MEWN YSGOLION, COLEGAU AC WRTH DDYSGU MEWN LLEOLIADAU BYD GWAITH.

Sylwch does dim data diweddar ar gyfer Deilliant 4 gan nad yw Llywodraeth Cymru'n cyhoeddi'r mesurau hyn bellach. Fodd bynnag, mae modd gweld diweddariadau pellach yn Atodiad Un - Diweddariad Cynnydd - Rhagfyr 2020.

DEILLIANT 5: MWY O FYFYRWYR SYDD Â SGILIAU UWCH YN Y GYMRAEG

Sylwch does dim data diweddar ar gyfer Deilliant 5 gan nad yw Llywodraeth Cymru'n cyhoeddi'r mesurau hyn bellach. Fodd bynnag, mae modd gweld diweddariadau pellach yn Atodiad Un - Diweddariad Cynnydd - Rhagfyr 2020.

DEILLIANT 6: DARPARIAETH GYFRWNG CYMRAEG AR GYFER DISGYBLION SYDD AG ANGHENION DYSGU YCHWANEGOL (ADY)

Mae newidiadau sylweddol ar y gweill yng Nghymru mewn perthynas â'r ddarpariaeth statudol sy'n ofynnol i ddiwallu anghenion disgyblion ag AAA/anghenion dysgu ychwanegol (ADY). Fe gafodd Ddeddf Tribiwnlys Anghenion Dysgu ac Addysg Ychwanegol (Cymru) 2018⁴ (Deddf 2018) ei chyflwyno ym mis Ionawr 2018. O dan Ddeddf 2018, mae hi'n ofynnol bod Awdurdodau Lleol yn parhau i adolygu trefniadau

⁴[Deddf Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg \(Cymru\)](#)

cynnal disgyblion ag AAA ac ADY yn eu hardal ac i ystyried a ydyn nhw'n ddigonol. Mae hyn yn cynnwys gofyniad statudol i gymryd pob cam rhesymol i greu system o gynhaliaeth ddwyieithog i ddisgyblion ag AAA ac ADY. Bydd Deddf 2018 yn cael ei chefnogi gan reoliadau newydd, gan gynnwys deddfwriaeth eilaidd a Chod ADY statudol newydd (Y Cod Newydd). Mae Cod Drafft ADY Cymru - Rhagfyr 2018⁵ (Y Cod Drafft) yn seiliedig ar yr egwyddorion canlynol:

- Dylai diwallu anghenion disgyblion sydd ag AAA a ADY fod yn rhan o ddull ysgol gyfan i wella darpariaeth yr ysgol.
- Rhaid cefnogi disgyblion i gymryd rhan mewn addysg brif ffrwd a'r Cwricwlwm Cenedlaethol gymaint â phosibl lle bynnag y bo hynny'n ymarferol.

Mae'n debyg y bydd y Cod Newydd yn cael ei weithredu ym mis Medi 2021, a than hynny mae'n ofynnol bod Awdurdodau Lleol yn cydymffurfio â Chod Ymarfer AAA Cymru 2002⁶ (Cod 2002), sef y cod cyfredol i gyflawni eu dyletswyddau statudol tuag at blant ag AAA ac ADY.

Yn CBSRhCT, mae cyfanswm o £3.4 miliwn o Gyllid Anghenion Ychwanegol (ANF) ar gael i ysgolion cynradd ac uwchradd prif ffrwd i sicrhau bod darpariaeth brif ffrwd statudol i ddisgyblion yn gadarn ac i gefnogi cynhwysiant prif ffrwd i ddisgyblion sydd ag anghenion difrifol a pharhaus.

Mae galw am leoliadau mwy arbenigol ar ddisgyblion sydd ag anghenion mwy arwyddocaol a sy'n cael anawsterau o ran ymdopi ag addysg prif ffrwd. Mae gan CBSRhCT ystod o ddarpariaethau arbenigol sy'n cynnwys:

- 44 o ddsbarthiadau Cynnal Dysgu
- 2 Uned Atgyfeirio Disgyblion (UAD).
- 4 Ysgol Arbennig

Mae Paneli Gwasanaeth Mynediad a Chynhwysiant CBSRhCT yn cytuno ar leoliadau o fewn y darpariaethau arbenigol hyn.

Mae'r ystod o Ddsbarthiadau Cynnal Dysgu sy'n cael eu darparu gan RhCT ac sydd ynghlwm ag ysgolion cynradd ac uwchradd prif ffrwd yn rhagorol. Fodd bynnag, yng ngoleuni gofynion Deddf 2018, mae pryderon ynghylch gwaharddiadau cynyddol, a chynnydd mewn ceisiadau am leoliadau ar gyfer disgyblion ag anawsterau cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiadol (ACEY/SEBD). Oherwydd hynny, teimlir bod angen gwella'r ddarpariaeth DCD gyfredol i fynd i'r afael â'r materion uchod. Yn ogystal, mae ysgolion yn nodi lefelau cynyddol o ddisgyblion prif ffrwd ag anawsterau iechyd meddwl ac anawsterau cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiadol.

Dyma gadarnhaodd dadansoddiad o ddata:

- Does dim digon o ddarpariaeth ar gyfer disgyblion ag Anawsterau Cymdeithasol, Emosiynol ac Ymddygiadol yn y sector uwchradd ar hyn o bryd.
- Ar hyn o bryd does dim darpariaeth arbenigol benodol ar gyfer disgyblion cyfrwng Cymraeg sydd ag anghenion dysgu ychwanegol sylweddol.

⁵ [Cod Drafft ADY Cymru - Rhagfyr 2018](#)

⁶ [Cod Ymarfer Anghenion Addysgol Arbennig Cymru 2002](#)

Ar hyn o bryd mae CBSRhCT yn gwario oddeutu £4.1 miliwn yn flynyddol i ddarparu 44 o Ddosbarthiadau Cynnal Dysgu. Ar hyn o bryd mae tua 362 o ddisgyblion, ag ystod o anghenion, yn cyrchu'r ddarpariaeth yma ym Mwrdeistref Sirol RhCT.

Ar hyn o bryd mae disgyblion cyfrwng Cymraeg sydd ag AAA ac ADY sylweddol a fyddai'n cwrdd â'r meini prawf ar gyfer darpariaeth Dosbarth Cynnal Dysgu yn cael eu cefnogi gan garfan beripatetig arbenigol - Carfan Anghenion Cymhleth Cymru. Mae Carfan Anghenion Cymhleth Cymru, sy'n cynnwys athro arbenigol Cymraeg ei iaith a dau Gynorthwy-ydd Cynnal/Cymorth Dysgu, yn darparu cefnogaeth trwy fodel cyflwyno cynhwysol lle mae disgyblion yn cael cymorth arbenigol yn eu lleoliadau prif ffrwd.

Yn ystod y flwyddyn academaidd 2019/2020 cefnogodd Carfan Anghenion Cymhleth Cymru 14 o ddisgyblion rhwng wyth mlwydd oed (Blwyddyn Tri) ac un deg pedwar blwydd oed (Blwyddyn Naw):

- Roedd wyth yng Nghyfnod Allweddol Dau.
- Roedd chwech yng Nghyfnod Allweddol Tri.

Mae dadansoddiadau data yn awgrymu bod disgyblion sy'n derbyn cefnogaeth gan Garfan Anghenion Cymhleth Cymru yn gwneud cynnydd sy'n debyg i gynnydd eu cyfoedion mewn Dosbarthiadau Cynnal Dysgu cyfrwng Saesneg. Cynhaliwyd arolwg o'r ddarpariaeth yn Nhymor yr Hydref 2019 ac fe amlygodd yr arolwg fod y model yma o gynhwysiant sydd wedi'i fabwysiadu gan ysgolion cyfrwng Cymraeg wedi bod yn gadarnhaol iawn.

Fodd bynnag, mae'n destun pryder nodi, oherwydd diffyg darpariaeth DCD cyfrwng Cymraeg, bod yn rhaid i un disgybl symud o addysg gyfrwng Cymraeg i addysg gyfrwng Saesneg yn ystod y flwyddyn academaidd 2018/2019, tra bod yn rhaid i ddau ddisgybl symud o addysg gyfrwng Cymraeg i Addysg gyfrwng Saesneg yn ystod y flwyddyn academaidd 2019/2020 er mwyn cyrchu darpariaeth arbenigol DCD. Er gwybodaeth, mae adborth gan ysgolion yn awgrymu bod rhai rhieni/cynhalwyr plant ag AAA ac ADY weithiau'n dewis anfon eu plant i ysgol gynradd gyfrwng Saesneg cyn trosglwyddo o Gam Allweddol Dau i Gam Allweddol Tri oherwydd diffyg darpariaeth arbenigol benodol Gymraeg mewn ysgolion uwchradd cyfrwng Cymraeg. Mae hi'n debygol felly bod nifer y plant a phobl ifanc ag AAA ac ADY yn yr ysgolion cyfrwng Cymraeg yn cael eu tangynrychioli am y rheswm yma.

Yng ngoleuni'r canfyddiadau hyn, cymeradwywyd adroddiad gan Gabinet CBSRhCT ar 17 Rhagfyr 2019⁷ a oedd yn amlinellu cynigion ar gyfer newid ac yn ceisio:

- Gwella continwwm y ddarpariaeth sy'n mynd i'r afael yn effeithiol â'r angen am ddarpariaeth Anawsterau Cymdeithasol, Emosiynol ac Ymddygiadol Arbenigol yng Nghyfnod Allweddol Tri a Chyfnod Allweddol Pedwar.
- Creu darpariaeth DCD arbenigol ar gyfer disgyblion cyfrwng Cymraeg yng Nghyfnod Allweddol Tri a Chyfnod Allweddol Pedwar sydd ag AAA ac ADY sylweddol.

⁷ [Adroddiad Y Cabinet - 17 Rhagfyr 2019 - Adolygiad o Ddarpariaeth Dosbarthiadau Cynnal Dysgu i ddisgyblion ag Anawsterau Cymdeithasol, Emosiynol ac Ymddygiadol ac Anghenion Dysgu Ychwanegol sylweddol.](#)

Roedd adroddiad Cabinet yn cymeradwyo'r broses o ddechrau ymgynghoriad ar gynigion i wella darpariaeth DCD ar gyfer disgyblion cyfrwng Cymraeg yng Nghyfnod Allweddol Tri a Chyfnod Allweddol Pedwar sydd ag Anawsterau Cymdeithasol, Emosiynol ac Ymddygiadol, trwy sefydlu DCD yn Ysgol Gymraeg Garth Olwg.

Oherwydd effaith pandemig Covid 19, fe ddaeth y cynigion yma i ben ac felly ar 25 Mehefin 2020, roedd Cabinet CBSRhCT wedi cytuno i fwrw ymlaen gyda chynnig diwygiedig i ymestyn peilot cynharach i ariannu ysgolion uwchradd prif ffrwd i sefydlu eu cwricwlwm amgen eu hunain ar gyfer dysgwyr sydd ag Anawsterau Emosiynol ac Ymddygiadol sylweddol. O ganlyniad, ym mis Medi 2020, darparwyd cyllid i Ysgol Gymraeg Garth Olwg i sefydlu darpariaeth amgen fewnol yn yr ysgol sy'n sicrhau bod modd i ddisgyblion sy'n cyflwyno gydag Anawsterau Cymdeithasol, Emosiynol ac Ymddygiadol, ddiwallu eu hanghenion yn eu hysgol brif ffrwd Gymraeg leol.

DEILLIANT 7: CYNLLUNIO'R GWEITHLU A DATBLYGIAD PROFFESIYNOL PARHAUS

Nodyn Briffio Comisiynydd Y Gymraeg: Mae'r ddogfen Iaith Gymraeg a'r Gweithlu Addysg Statudol yng Nghymru⁸ a gyhoeddwyd ym mis Awst 2020 yn amlinellu pwysigrwydd sicrhau niferoedd digonol o athrawon cyfrwng Cymraeg er mwyn cyrraedd y weledigaeth o filiwn o siaradwyr Cymraeg yng Nghymru erbyn 2050, fel sydd wedi'i nodi yn y ddogfen Cymraeg 2050. Felly, mae'r nodyn briffio yn amlinellu nifer o argymhellion.

Er mwyn creu mwy o siaradwyr Cymraeg, mae ein system addysg yn ddibynnol ar ei gweithlu a rhaid i ni weithio i sicrhau ein bod yn creu gweithlu â sgiliau ieithyddol cadarn, sy'n gallu ysbrydoli ac ysgogi disgyblion sy'n derbyn addysg gyfrwng Gymraeg. Yn y flwyddyn 2020, ar hyn o bryd mae CBSRhCT yn cyflogi 12,457 o bobl, y mae 5,290 (42.4%) ohonynt yn staff yn yr ysgol. Mae'r data yn y tabl nesa'n dangos nifer a chanran y staff sy'n dweud eu bod yn rhugl neu'n weddol rugl yn y Gymraeg. Roedd yr wybodaeth yma'n gywir ar 17 Awst 2020:

Nifer y Staff sy'n Dweud eu Bod yn Rhugl neu'n weddol Rhugl yn y Gymraeg							
Nifer y Gweithwyr sydd â Sgiliau Iaith Gymraeg		Rhugl (Cymraeg Pedwar a Phump)		Eithaf (Cymraeg Tri)		Cyfanswm (Cymraeg Lefel Tri, Pedwar a Phump)	
		Nifer	%	Nifer	%	Nifer	%
Categori	Cyfanswm y Staff						
Pob Aelod o Staff	12,457	1,317	10.5%	318	2.5%	1,635	13.1%
Staff Ysgol	5,290	742	14.0%	175	3.3%	917	17.3%
Staff sydd ddim yn	7,167	575	8.0%	143	1.9%	718	10.0%

⁸ [Comisiynydd Y Gymraeg - Nodyn Briffio - Yr Iaith Gymraeg a'r Gweithlu Addysg Statudol yng Nghymru - 6 Awst 2020.](#)

gweithio mewn ysgolion							
---------------------------------------	--	--	--	--	--	--	--

Mae'r tabl yn dangos bod gan 1,635 (13.1%) o staff ysgol sgiliau iaith Gymraeg rhugl neu weddol rugl (Sgiliau Cymraeg Lefel Tri, Pedwar a Phump).

CASGLIAD

Mae gan CBSRhCT y ganran uchaf o ddisgyblion oedran ysgol statudol (pump i bymtheg oed) sy'n derbyn eu haddysg mewn ysgolion cynradd, canol ac uwchradd cyfrwng Cymraeg ar draws ardal y pum Awdurdod Lleol sy'n rhan o'r Gwasanaeth Addysg ar y Cyd yn ystod y tair blynedd academaidd diwethaf.

Mae data'n awgrymu bod rhai mesurau wedi gweld cynnydd amlwg. Mae cynnydd wedi bod yn nifer y disgyblion saith oed (Blwyddyn Dau) sy'n derbyn eu haddysg trwy gyfrwng Cymraeg rhwng y blynyddoedd academaidd 2018/2019 (516) a 2019/2020 (534) o 18 dysgwr (+ 3.48%). Er y bu gostyngiad bach yn nifer y disgyblion un deg pedwar oed (Blwyddyn Naw) sy'n derbyn eu haddysg trwy gyfrwng y Gymraeg rhwng y blynyddoedd academaidd 2018/2019 (527) a 2019/2020 (523) o 4 dysgwr (0.75 %).

Yn ogystal, o ddadansoddi data trosglwyddo, dydy hi ddim yn ymddangos bod trosglwyddo disgyblion rhwng Cyfnodau Allweddol yn broblem sylweddol yn CBSRhCT.

Yn ystod y flwyddyn academaidd 2019/2020 cefnogodd Carfan Anghenion Cymhleth Cymru 14 o ddisgyblion rhwng wyth mlwydd oed (Blwyddyn Tri) ac un deg pedwar blwydd oed (Blwyddyn Naw):

- Roedd wyth yng Nghyfnod Allweddol Dau.
- Roedd saith yng Nghyfnod Allweddol Tri.

Mae dadansoddiadau data yn awgrymu bod disgyblion sy'n derbyn cefnogaeth gan Garfan Anghenion Cymhleth Cymru yn gwneud cynnydd sy'n debyg i gynnydd eu cyfoedion mewn Dosbarthiadau Cynnal Dysgu cyfrwng Saesneg. Cynhaliwyd arolwg o'r ddarpariaeth yn Nhymor yr Hydref 2019 ac fe amlygodd yr arolwg fod y model yma o gynhwysiant sydd wedi'i fabwysiadu gan ysgolion cyfrwng Cymraeg wedi bod yn gadarnhaol iawn.

Mae CBSRhCT yn parhau i fod yn ymrwymedig i sicrhau bod addysg gyfrwng Gymraeg ar gael, o'r blynyddoedd cynnar cychwynnol i addysg gynradd ac uwchradd ac yna symud ymlaen i addysg uwch ac addysg bellach, i bob dysgwr beth bynnag fo'i anghenion dysgu, yn unol â chyflawni gweledigaeth miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050 fel y nodir yn y ddogfen Cymraeg 2050: Miliwn o Siaradwyr Cymraeg⁹

⁹ [Cymraeg 2050 – A Million Welsh Speakers](#)